

Składniowe konstrukcje imiesłowowe

Autor: Halina Karaś

Składniowe konstrukcje imiesłowowe są w gwarach rzadkie. Najczęściej występują konstrukcje z imiesłowami przymiotnikowymi biernymi. Imiesłowy przymiotnikowe bierne na *n* mogą tworzyć nie tylko stronę bierną czasowników, ale i bierne, zwykle nieosobowe, konstrukcje składniowe, np. wszystko przedane; tyle pobudowano. Imiesłowy na *t* występują w funkcji przydawki lub orzecznika, por. w tym worku jest pierze darte; dawni krzesła były gięte; również w znaczeniu niedokonanym: ten koń musi być znowu kuty. Imiesłów przymiotnikowy czynny na *ący* jest używany (o ile w ogóle występuje) na ogół w roli orzecznika – ten pies jes już taki szczekający. Częściej jednak zamiast składniowych konstrukcji imiesłowowych, typu widzi ten stojący drag używa się zdań podrzędnych, por. widzisz teyn drag, co tam stoi. Imiesłowy przysłówkowe w gwarach są osobliwością (zdarzają się głównie w wypowiedziach najstarszego pokolenia) i występują w znaczeniu okoliczników sposobu, por. Jak będziesz mówił paocierz leżeycy, to Pan Jezus bydzie cie słuchoał śpiący. Niekiedy w tej samej funkcji używa się imiesłowów na *ący*, np. powiedział, ale bojący ‘ze strachem’. Prawie zupełnie brak imiesłowów przysłówkowych na *ąc* oraz *wszy*, *łszy*. Wyjątkowo imiesłowy na *ąc* dość częste są w gwarach tucholskich, kociewskich (podobnie jak w południowokaszubskich), por. ostali leżąc; jażem go widział stojąc. W gwarach sejneńsko-suwalskich (na pograniczu polsko-litewskim), w polszczyźnie północnokresowej, a także w mowie Polaków z Litwy przesiedlonych na ziemię północne i zachodnie pojawia się imiesłów przysłówkowy uprzedni (*wszy*, *łszy*) nie tylko w znaczeniu czynności uprzedniej, ale również w funkcji przydawki i orzecznika, por. Oni byli gdzieści wyszedzsy; antonówki już doszedzsy. Składniowe konstrukcje imiesłowowe zanikają. Imiesłowowe okoliczniki są zastępowane przez wyrażenia przyimkowe, np. po lezoncku, po śpioncku, inne – przez składniowe konstrukcje B. z bezokolicznikiem. Por. Imiesłowy, Składnia dialektalna, Składnia dialektalna – wpływy obce, Składniowe konstrukcje z bezokolicznikiem.